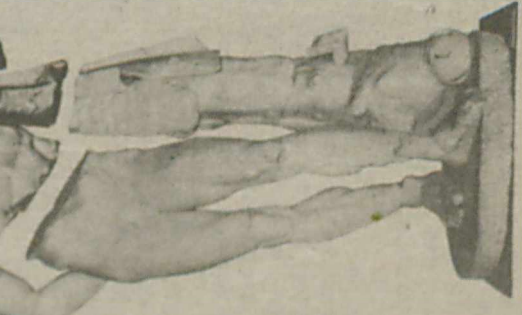

Üst kısmı Türkiye'den çalınan ve New York'ta sergilenen Herkül heykeli inceleniyor

Herkül'ün fituk mi oldu?

Engel çabası Alt kısmı Antalya Müzesi'nde bulunan, üst kısmı 1980'de Türkiye'den kaçırıldıktan sonra 1990'da New York Metropolitan Müzesi'nde özel bir sergide görülen Herkül heykelinin iki kısmının birbirine ait olup olmadığı dünya basını ve arkeoloji çevrelerinde tartışma başlattı.

Herkül'ün özlemi birleşmek.

ÖZGEN ACAR

ANKARA/NEW YORK — “Sanat değeri yüksek antik bir mermer heykelle fituk olabilir mi? Antik bir heykelle iki göbek bulunur mu? Yoksa bir heykelin iki parçasında iki ayrı göbek ve fituk çıktısı gören, Amerikalı müzecilerde çift görme hastalığı mı var?”

Şimdi dünya basını ve arkeologlar ile heykeltıraşlar Türkiye'den kaçırılmış bir Herkül heykeli ile ilgili olarak bu sorulara yanıt arıyor.

New York Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki bir özel sergide gördüğüm Bayan Shelby White ile eşi milyarder Leon Levy'ye ait koleksiyonda yer alanı ve belden aşağısı bulunma-

yan “Yorgun Herkül” adlı normal bir insan boyundaki mermer heykel 1980 yılında Antalya Perge'den kaçırılmıştı.

Heykelin alt bölümünün Antalya Müzesi'ndeki fotoğrafını arşivimden bulup iki parçayı fotomontajla birleştirmiştim. Bu öykü önce Cumhuriyet'te yayımlandı.

Aralık 1990'da Amerikan Connolisser dergisinde “Yorgun Herkül”ün kaçırılma öyküsünü kısaca anlattım. Daha önce müzenin müdürüğünü yapmış olan derginin Genel Yayın Müdürü Thomas Hoving ise yazının sonuna bu heykelin Türkiye'ye geri gidebileceğini Amerikalılara anlatmak amacıyla “...Her şey karşın yine de gidin ve bu sergiyi görün. Belki de bu

ülkede (Amerika) bu heykeli görmemiz için bu son fırsat olacak” sözlerini eklemişti.

Yazı uluslararası sanat dünyasında oldukça ilgi uyandırdı. Derginin aralık sayısı daha piyasaya çıkmadan önce New York Times gazetesine gerek bu haberi ve gerek benim iki parçayı bir arada girinti ve çıkıntıları ile gösterircesine yaptığımız montaj fotoğrafı da sanat sayfasında mansetten yayımlandı.

“Metropolitan sergisindeki heykelin çalınıtı olduğu söyleniyor” başlıklı yazıda heykelle Bay ve Bayan Levy'den başka Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nin de ortak olduğuna dikkat çekildi. Müzenin deneyimli sorumlusu Cornelius C. Vermule III. her nedense panik içinde “Yasal yol-

lardan ithal ettik ve kâğıtlarımız güvenilir” diyordu.

Türkiye'ye yönelik eski eser kaçakçılarında bilimsel danışmanlık yapan ve uluslararası antika tüccarlarını bu konuda eğiten ve kataloglarına bilimsel ön yazılarla fetva veren Vermule sık sık Türkiye'ye gelip gider.

Rahmetli Prof. Dr. Kenan Erim'in önceki yılki girişimiyle Dişşileri Bakanlığı'na “Persona non grata-İstenmeyen adam” ilan edilebileceği Amerikan Büyükelçiliği'ne hakkında resmi bir uyarı yazısı yazılmış bir kişiydi.

Türk hükümetini ABD'de temsil eden avukatlar Harry Rand ve Lawrence Kaye heykeli geri isteme amacıyla Levylar ve Boston Müzesi'ne nezaket kullaralları çerçevesinde başvuruyu yaptı.

Bu başvurudan sonra New York Times'ın ünlü yazarı Grace Glueck tekrar kullandığı aynı fotoğrafla birlikte “Boston Müzesi Savunuyor: Herkül'de Nasıl Fituk Olur?” başlıklı ikinci yazısında yeni gelişmelere yer verdi.

Antalya Müzesi'nin hazırladığı alçı kalıbı Türk hükümetinin avukatları, Prof. Erim'in yerine Afrodisias'ta kazıların sorumluluğunu yüklenecek Prof.Dr. R.R.R. Smith ile önemli konservasyon uzmanı, heykeltıraş John Horn'u da yanlarına alarak müzede sergilenen heykelin üst bölümü üzerinde bir ön değerlendirme yaptı.

Bu incelemelerden sonra Avukat Kaye, gerek New York Times'ın sorusuna ve gerek ayrıca bana telefonda şu yanıtı veriyor:

“Yasal durum nedeniyle şu anda fazla açıklama yapamayacağım. Ancak biz iki parçanın birbirine uyduğuna kani olduk. Sonuç bizim için tatmin edicidir. Bir dava açmayı ummuyorduk. Ancak karşı tarafın yaklaşımları bizim için iyi, Türk hükümeti adına dava açmamıza neden olacaktı.”

Buna karşılık Vermule gazete’ye “Parçalar bir yanda 5, öte yanda 2.5 santim farklı boyutlarda çıktı... Alt bölümde ayrıca fituk gibi bir çıkıntı var ki Levy'nin parçasında böyle bir şey yok. Bu işte garip olan bir kelde iki göbek bulunuyor?” di-yerek görüşünü alaycı bir dille aktarıyordu.

Bu sözleri ilettiğim Antalya Müzesi Müdürü Kayhan Dörtliük ise “Herhalde Sayın Vermule'nin gözlerinde çift görüşe neden olan bir hastalık var. Bizim parçamızda göbek yok. Kamuyu yanılmak için söylenmiş bir söz olsa gerek” dedi.

Türk hükümetinin avukatları şu sıralarda Ankara'dan gelecek bazı belgeleri dört gözle bekliyor. Antalya Müze Müdürü, heykelin 1980 yılında Süleyman Çoban ve arkadaşlarının kaçırıldığını ortaya koyan bazı gizli ihbar belgelerini New York'a gönderdi.

Ancak ne var ki Türkiye'nin avukatlarının aralıktan bu yana bazı tamk ifadeleri New York'a hâlâ iletilmiş değil. 1980 yılında olayı gören iki görgü tanığına Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce hâlâ yeterli güven-verilmediği bildiriliyor.

Tanıklarnın “başlarına yasal bir sorumluluk gelmesinden ürktükleri için 11 yıl önce yaptıkları sözlü ihbarı bu kez yazıya dökmekten çekindikleri” bildiriliyor. Türkiye'nin tarihsel ve kültürel mirasını koruması, sahip çıkması gereken genel müdürlüğün beş aydır kılını dahi kıpırdatmayışının arındaki nedenden şu ana kadar belirlenmiş değil.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0300904